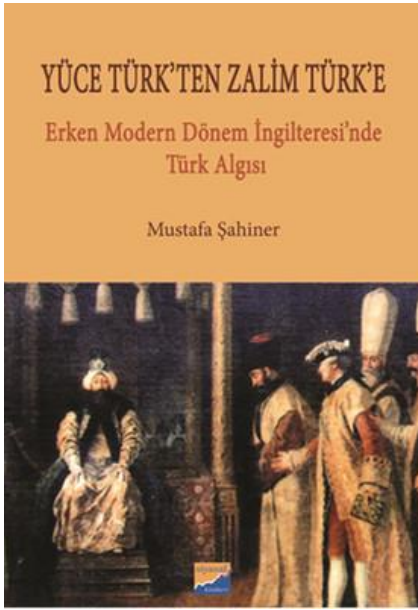

Book Review

Şahiner, Mustafa. *Yüce Türk'ten Zalim Türk'e: Erken Modern Dönem İngiltere'sinde Türk Algısı*, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016).

Murat Öğütçü¹

Doç. Dr. Mustafa Şahiner'in *Yüce Türk'ten Zalim Türk'e: Erken Modern Dönem İngilteresi'nde Türk Algısı* adlı eseri, Siyasal Kitabevi tarafından 2016 yılında yayımlanmıştır. 144 sayfalık kitap, dört bölümden oluşmaktadır. Eserin son sayfaları ise diplomatik yazışmaları içeren seçili birincil kaynakların asıl metinleri ile kaynakçaya ayrılmıştır.

Kitabın giriş kısmında Erken Modern Dönem öncesi İngiliz haçlı kuvvetlerinin 1097 yılında Türkler ile ilk temasından başlanarak Türk-İngiliz ilişkilerinin kısa bir tarihi verilmiş, bu konuyla ilgili yakın dönemde yazılan “emperyal kıskançlık” ile “oryantalist” ikincil kaynaklara değinilip, Erken Modern Dönem İngilteresi'nde olumlu ile olumsuz arasında gidip gelen Türk algısının hangi çerçevede inceleneceği belirtilmiştir.

Gerçek anlamda Erken Modern Dönemde başlayan Türk-İngiliz ilişkilerini bütüncül anlaşılması için diplomatik ilişkiler, hutbeler, sokak balatları, ve tiyatro metinlerini inceleyen kitap, birinci bölümde Jenkins'in kişisel çabası ile I. Elizabeth'e yazdığı mektuplarda “Yüce Türk” diye tanıttığı Kanuni Sultan Süleyman'ın gözüne girmesi, ticari ve askeri işbirliği amacıyla yükselen, özellikle Harborne'un çabaları ile 1580 ahitnamesi ile ivme kazanan Türk-İngiliz ilişkilerinin ilk başlarda olumlu olduğu vurgulanmıştır (13-30). Bunun en büyük sebebi ise ortak düşman Katolik İspanya'ya karşı düşmanının düşmanı benim dostumdur felsefesinden kaynaklandığı, gerek İngilizlerin, gerekse Türklerin Katolik güçlerin uyguladıkları ambargoları delmek için işbirliğine gidildiğini örnekleriyle incelemiştir (31-46). İngilizlerin teknoloji casusluğu faaliyetleri ve İngiltere'nin beklediği ama bulamadığı doğrudan askeri desteğin, Türk-İngiliz ilişkilerini geren ve daha sonraki yıllarda Türklerle karşı olumlu havanın tersine döneceğinin haberciliğini yaptığı ve İngiltere'nin faydacı politikalarının Osmanlı Türklerinin geniş kültür ve edebiyatlarının İngiltere'de tanınmasını engellediğini, böylelikle, halk arasında daha yaygın olan ve günümüze kadar gelen kötü imajın sebepleri olduğu belirtilmiştir (46-60).

İkinci bölümde ise İngiltere'de geniş kitlelere hitap eden ve halkın gündelik hayatında büyük etkisi olan ve Elizabeth döneminde iyice kontrollü bir propaganda aracına dönüştürülen kilise hutbelerinin Türklerin halk arasındaki olumsuz algısının en büyük nedenlerinden birisi olduğu örnekleri ile incelenmiştir (60-63). Martin Luther'in yazdıkları ve

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Munzur University. E-Mail: murat_ogutcu@yahoo.com

Journal of Anglo-Turkish Relations, Volume 2, Number 1, January 2021

Öğütçü, Murat. Review of “Yüce Türk’ten Zalim Türk’e: Erken Modern Dönem İngiltere’sinde Türk Algısı”, by Mustafa Şahiner, *Journal of Anglo-Turkish Relations*, Vol. 2, No. 1, (January 2021), pp. 93-94.

bunun İngiliz Protestanlığına etkisi incelendiğinde Thomas Cranmer tarafından oluşturulan *İlk Hutbeler Kitabı* (1547) adlı eserde, Türklerin henüz İngiltere’ye yakın bir tehdit olarak algılanmamasından dolayı örnek gösterildiklerini örnekleriyle göstermiştir (64-67). Ancak Türklerin bir ötekileştirme ve ben bilinci oluşturma aracı olarak kullanıldığı bu hutbelerin *İkinci Hutbeler Kitabı* adındaki genişletilmiş baskısında (1571) bu algının değiştiği vurgulanmıştır. Macaristan, Malta ve Kıbrıs’ta ilerleyen ve kısmen başarısız olan Türklere karşı edilen dualardan ve bu duaların Türklerin halk tarafından “şeytani” ve “kötü” olarak algılanmasındaki etkin rolleri örnekleri ile gösterilmiştir (67-79).

Kitabın üçüncü bölümünde Erken Modern Dönem İngilteresi’nde popüler edebiyatın bir parçası olan ve sözleri değişmekle beraber belli halk ezgilerin kullanıldığı ve döneminin haber alma araçlarından biri olan sokak balatlarının İngiltere’deki Türk algısı üzerindeki olumsuz etkileri incelenmiştir (81-86). Hayali İngiliz çıraklarının, gerçek İngiliz amirallerinin ve Hıristiyan ordularının gerçek dışı ve abartılı zaferlerini anlatan bu sokak balatlarının, eskisi kadar olmasa da hala güçlü olan Osmanlı Türklerine ve Cezayir gibi Osmanlı’ya tam veya yarı bağlı olan bölgelerde İngilizlerin esir düştüğü dönemlerde İngiltere’nin moralini yüksek tutmayı ve bu sokak balatları ile öc almayı amaçladığı belirtilmiştir (86-96). Olumsuz Türk algısını daha da kökleşmesini sağlayan bu sokak balatlarının ise günlük politikalar dahilinde bile geliştiği, 17. yüzyılın sonunda gerektiğinde İngiltere’deki monarşi yanlısı güçlerin, gerektiğinde ise bunların karşıtları olan liberallerin Türklükle suçlandığını verilen örnekler iyice açıklamıştır (96-98).

Kitabın dördüncü ve son bölümünde ise Erken Modern Dönem İngiliz tiyatrosunda Türk tasvirinin 1579 ile tiyatroların kapandığı 1642 seneleri arasında yazılan 47 tiyatro oyununun, gerek ticari ilgi, gerekse siyasi korkularla Türklerin popüler bir konu haline gelmesinin bir yansıması olarak geliştiği vurgulanmıştır (99-101). Vitkus, MacLean, Matar ve Dimmock gibi yabancı araştırmacıların İngiliz tiyatro oyunlarındaki Türk algısı üzerine yazdıklarının değerlendirildiği bu kısımda, örnek teşkil etmesi için görece başlangıç dönemlerinde yazılmış ve Cambridge Üniversitesi’nde sergilenen Latince *Solymanidae* (1582) oyunu ve Massinger’in 1624’te yazdığı *The Renegado* oyunları derinlemesine incelenmiş, bahsi geçen araştırmacıların aksine, İngiliz tiyatrosunda olumsuz bir Türk algısının hâkim olduğu vurgulanmıştır (102-122). İbrahim Paşa, Şehzade Mustafa, ve Şehzade Cihangir’in ölümlerini anakronistik bir olay örgüsüne oturtan *Solymanidae* oyunu, Şahiner’in de değindiği gibi “Türkleri” genel olarak “dinsiz arkaik bir toplum olarak” gösterdiği, bunun için ise “Türklere, Yunan ve Roma mitolojilerinin ortaçağ büyücülüğü ile harmanlandığı tuhaf bir inanç sistemi” atfetmesi, İngiltere’deki olumsuz Türk algısının kurgusallığı konusunu örneklendirmiştir (107-115). Massinger’in *The Renegado* oyunu ise o dönemlerde en büyük korkulardan birisi olan Türkleşme korkusu ve din değiştirme konusunun trajikomik biçimde incelendiği örneklendirilmiştir (115-122).

Sonuç olarak Erken Modern Dönem İngilteresi’nde “Yüce Türk”ten “Zalim Türk’e” dönüşen Türk algısının oluşumunu ve gelişiminin altında yatan nedenleri ve bunların diplomatik, dini, popüler ve edebi metinlerde, bir bakıma dönem hayatının bütün unsurlarında, yansımalarını inceleyen bu eser, Türk-İngiliz ilişkileri ve konu hakkında bütüncül bir bakış açısı edinmek isteyen edebiyatçı ve tarihçiler için önemli bir kaynaktır.